ZNAMENITI HRVATI ISLAMSKE VJERE

4

EDHEM MULABDIĆ

ZNAMENITI HRVATI ISLAMSKE VJERE

1.Kolo

Knjiga 4: Edhem Mulabdić
(U povodu 130. obljetnice rođenja
i 40. obljetnice smrti)

Urednici:
Mirsad Bakšić, brigadir HV, dipl. jur.
Andrej Rora, publicist

Nakladnik:
Hrvatsko-muslimansko kulturno
društvo "Narodna uzdanica", Zagreb

Tisak:
TARGA, Zagreb

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 886.2-05 Mulabdić, E.
929(=862)"18/19"

NAMETAK, Alija
Edhem Mulabdić : (1864-1954) / Alija Nametak. - Zagreb : Hrvatsko-muslimansko kulturno društvo "Narodna uzdanica", 1995. - 16 str. ; 18 cm. - (Znameniti Hrvati islamske vjere ; kolo 1, knj. 4)

ISBN 953-96288-3-0

950112096

TISKANO NA EKO I 100% RECIKLIRANOM PAPIRU

Alija Nametak:
EDHEM MULABDIĆ
(1864-1954)

Edhem Mulabdić rodio se u Maglaju. Godina njegova rođenja nije točno poznata. Po njegovu mišljenju, kako zaključuje po raznim događajima iz svoje mladosti, rodio se godine 1864. Knjižica, u koju su upisivani datumi rođenja ili smrti njegove obitelji, izgubila se uz okupaciju 1878., kad je porodica Mulabdićeva bježala iz grada u obližnja sela da se skloni od ratnih okršaja.

Porodica Mulabdića zvala se Kuršumlići po džamiji Kuršumliji, gdje su mu i pradjed i djed, poznati Mustafa-efendija, bili imami. Brat ili bratić njegova djeda bio je Mula Abdija* i po njemu se ova porodica prozvala Mulavdići ili Mulabdići.

Cijela ova porodica od četiri koljena unatrag imala je karakter neke pribrane duhovne i otmjene inteligencije. Iza djeda imama otac Edhemov bio je

*Mula je počasni naslov ugledna vjerskog učenjaka, ali u novije vrijeme ovaj naslov neslužbeno daje narod mnogom starijem čovjeku, vjerski nešto bolje obrazovanu

poznat u cijelom maglajskom kotaru, a vršio je službu poreznika u kotarskoj oblasti. Edhemov stariji brat Mehmed (u romanu "Zeleno busenje" Mehmed-efendija) bio je pisar kod kadije, a drugi brat Đulaga (u romanu Ahmet) bio je pisar u gruntovnici.

Mulabdić je prvu izobrazbu stekao u mektebu, a zatim u ruždiji (laička niža gimnazija) koje su se tih godina podizale po bosansko-hercegovačkim gradovima. Spočetka imale su u muslimanskom građanstvu protivnika gotovo kao kasnije prve moderne škole, što ih je podizala austrijska uprava. Međutim, prvi svršenici tih škola bili su gotovo novi pisari ili kakvi drugi službenici u upravi, i svijet je brzo uočio korak, koji je ruždija učinila u narodu. Mulabdić se učio u ruždiji u turskom jeziku i u čitanju Kurana te je naučio sve što mladež osposobljava za praktičan život.

Mulabdić, dakle, bijaše tada posve zaplovio strujom, koju je donosila suvremena turska reforma putem narodne prosvjete.

U to doba dolazi naglo jedan preokret u životu Mulabdića: austro-ugarska okupacija, koju je kasnije opisao u svom romanu "Zeleno busenje". Težak je to bio udarac za njegovu porodicu. Stariji brat Đulaga odlazi s ustašama protiv Švaba i ne vraća se, ostavi svoje kosti negdje u ljutom boju, a majka mu, čestita i uljudna žena, pade također od nepri-jateljskog zrna, ni kriva ni dužna. U svoj toj nesreći stariji brat Mehmed bori se i muči s ranom na ruci, zadobivenom u Trninama (Trnovu), i odaje se piću,

dok mu se žena s dvoje sitne djece razboli, a malo kasnije i umre.

Usprkos vremenu, događajima i shvaćanjima, mladenačka radoznalost i prirodna težnja za znanjem čine svoje, te Mulabdić tokom prve godine iza okupacije postade pismen i u smislu novoga vremena, naučivši slovo po slovo latinicu.

Ujedno, u društvu vršnjaka Emina Arapčića, bratića uglednoga maglajskog trgovca Atifa, te Rifat-bega Sulejmanpašića, kasnije člana bosanskog sabora, Edhem sustavno uči hrvatsku i njemačku slovnicu (gramatiku) na zasebnim satovima kod učitelja novootvorene mjesne škole. Na njegov se nagovor Mulabdić, poduport snažnom ambicijom, odlučio da prvi iz svog rodnog mjesta probije led: 31. kolovoza 1877. ode u Sarajevo, izađe na ispit i upiše I. razred učiteljske škole.

Na kraju trećeg školskog godišta održao je na ispitnoj svečanosti oprostno predavanje "Učitelj u narodu", koje je tiskano u zbirci "Književni pupoljci učiteljskih pripravnika u Sarajevu". Ubrzo je, u studenom 1890. godine, Mulabdić stupio na svoju prvu dužnost - na mjesto učitelja osnovne škole u Brčkom.

Za vrijeme preparandije Mulabdić se bio prihvatio domaćeg štiva, kad je god za to imao vremena. Osobito je školske praznike provodio u čitanju. August Šenoa, Josip Eugen Tomić, Kumičić, Đalski i Jurković bijahu Mulabdiću onda najmilije štivo.

Šenoina klasična djela iz hrvatske prošlosti i plastično prikazivanje osoba i događaja zanosili su Mulabdića. Ona mala razlika naših narječja njega nije smetala, nego ga je naprotiv pobuđivala na misao kako bi to tek divno zvučalo u našem lokalnom govoru. Šenoina i Tomićeva romantika, Kumičićeva snažna

dikcija i jedrina, osvojili su i zanijeli Mulabdića, i njemu se sve činilo, kaže on sam, da će i on jednostavno jednog dana sjesti i pisati.

Godine 1891. pokrenut je u Sarajevu politički list "Bošnjak". Pokrenuo ga je Mehmed Kapetanović Ljubušak, ugledan i utjecajan čovjek još iz turskoga doba, a tada vladin savjetnik. Urednik je bio Hilmi-efendija Muhibić, tajnik vakufskog ravnateljstva. Tada se nije znalo, kakva je svrha tome listu, ali pošto je bio u rukama muslimana, vidjelo se, da je namijenjen muslimanskim pitanjima, pa se i Mulabdić odmah javio svojim dopisima (pseudonim: Ašik Garib) iz Posavine, prikazujući mahom zaostalost muslimanskog poljodjelca. Ti su dopisi svratili pažnju svojim jedrim razlaganjem i potrebnim uputama za seljaka. Međutim, pisao je Mulabdić u tom listu i po koji podlistak, zgodan i pristupačan za neukije čitatelje.

U mjesecu prosincu godine 1891. osnovana je u Sarajevu pobudom i troškom vakufske uprave nova škola, zvana Darul-mualimin (učiteljska škola), zavod za svršenike medrese, koji će poslije medrese dobiti u novom zavodu pouku iz najpotrebnijih svjetovnih predmeta, a navlastito iz pedagogije. Na taj je zavod na molbu vakufske uprave vlada pridijelila Mulabdića, i on dođe u Sarajevo na Darul-mualimin točno 1. siječnja 1892.

Sljedeće godine izdaje Mulabdić svoju prvu knjigu, zbirku šaljivih pripovijedaka pod naslovom "Rukoviet šale". Zatim uređuje "Barjaktar", kalendar za muslimanski svijet za godinu 1894. Kroz sljedeće

dvije godine uređuje kalendar "Mearif" (prosvjeta). Pokraj svega toga, javlja se tih godina književnim prilozima u listovima "Školski vjesnik", "Nada", "Sarajevski list" (službeno glasilo) i u (službenom) kalendaru "Bošnjak". Povrh svega, napisao je roman "Zeleno busenje", koji je Matica hrvatska izdala godine 1898. Pored tolikoga književnog i školskog rada Mulabdić se spremio i za ispit za građanske (u banskoj Hrvatskoj više pučke) škole i položio ga u Zagrebu godine 1898. Tih je godina bio u više perioda član odbora i tajnik društva sarajevske Kiraethane (čitaonice).

Kako se vidi, Mulabdićev rad u prvih deset godina njegove djelatnosti bio je obilan. U tom periodu, osim romana "Zeleno busenje", napisao je i objavio u raznim listovima i kalendarima velik broj pripovijesti i znanstveno-poučnih članaka. Godine 1899. dovršio je Mulabdić drugo veće književno djelo pod naslovom "Na obali Bosne". Objavila ga je Matica hrvatska u svojim izdanjima za god. 1899., a sadrži dvadeset manjih pripovijedaka i crtica.

U drugom desetljeću svoga rada (1900-1910) Mulabdić ne obiluje raznolikim prilozima u onolikoj mjeri i u onoliko listova kao dotada, ali ga u to vrijeme zaokuplja jedan novi pothvat, koji je od velikog zamašaja po suvremeno društvo. Na početku ovoga desetljaća on pokreće, prema vlastitoj zamisli i prijedlogu, s drugovima Osmanom Nuri Hadžićem i Safvet-begom Bašagićem književni list

"Behar", koji je od 1. svibnja 1990. počeo izlaziti dvaput mjesečno na 16 stranica.

Zanimljiva je bila tajna namjera Mulabdićeva s ovim listom. On je taj svoj pokušaj ovako obrazlagao:

List "Behar" bit će književni list, ali više porodični nego strogo književni, a kako je namijenjen muslimanskom dijelu hrvatskog naroda, to treba da u njemu surađuju samo muslimani. Ovako zasnovan list, zamišljao je pokretač, donijet će dvije koristi: isključena je mogućnost da se koji suradnik u svom književnom prilogu ogriješi o osjećaje muslimana koji su, kako je poznato, itekako osjetljivi, kad im se dirne makar u kakav beznačajan narodni običaj, a kamoli u koji vjerski propis. U drugu ruku, ovo ograničenje suradnika "Beharovih" imalo je pokazati ima li tada, 1900. godine, dakle poslije 22 godine novog života, dovoljno radnika, pismenih muslimana, koji su u stanju pisati na hrvatskom jeziku za svoju narodnu zajednicu.

S te strane je list osiguran, mislio je Mulabdić. Hadžić i Bašagić su obećali popunjavati list, kad im nitko drugi ne bi ni pristupio, a mogla se očekivati pomoć i drugih suradnika, jer je već dosta mlađeg svijeta bilo vješto peru u raznim granama suvremenoga života. S druge strane, Mulabdić je bio dovoljno uvjeren da će list naći i dosta čitatelja. Bio je spreman uvesti jednu novost, da list naime čita samo onaj tko ga unaprijed plati, da se svijet i u tom pravcu odgaja, da plaća svoju duševnu hranu, da se uči redu i namirivanju svojih obveza.

Da listu pribavi sredstva, Mulabdić dolazi na osobitu ideju. Trebalo je u gradovima Bosne i Hercegovine obvezati oko pedeset prijatelja, koji su u stanju davati redovnu mjesečnu pomoć od 3 do 5

forinti kroz jednu godinu dana, tako da bi se listu zajamčio opstanak za jednu godinu, sve kad ne bi imao ni jednog pretplatnika.

Ova je osnova Mulabdićeva u društvu trojice smjesta prihvaćena, i Mulabdić se obratio viđenijim intelektualcima i rodoljubima po manjim mjestima. Već nakon nekoliko dana stigli su Mulabdiću povoljni odgovori od Šehovića iz Trebinja, od Hamdibega Džinića iz Banje Luke, od Ibrahim-bega Defterdarevića, kotarskog predstojnika iz Doboja itd., kad se javi Ademaga Mešić iz Tešnja da ne treba te pomoći list od pojedinaca: on se obvezuje izdržavati list godinu dana, kad ne bi bilo nikakve pretplate. Senzacija! List odmah izlazi i prima se objeručke na sve strane.

"Behar" je izlazio točno svakog 1. i 15. u mjesecu, čitao se slatko i plaćao točno. Tri pokretača bez ikakva posebnog dogovora razdijeliše sadržaj: Hadžić je davao pjesme, zabavu i pouku, dok je Mulabdić davao i uređivao beletristiku i feljton, a uz to je vodio i upravu. Na kraju prve godine Bašagić istupa kao urednik, pa Mulabdić preuzima uredništvo, a kao treći mjesto Safvet-bega dolazi Fehim Spaho.

Punih šest godina izlazi "Behar" s jednakim elanom pod Mulabdićevim uredništvom, a onda list preuzima H. M. Džemaludin Čaušević, kasniji reis-ul-ulema, i drugovi. Reformiraju ga tako da izlazi većim dijelom hrvatski, a jednom četvrtinom opsega turski; nakon godinu dana mijenjaju ga u čisto vjersko-poučni list, pa ga opet nakon godinu dana vraćaju na prijašnji način uređivanja uz suradnju Hrvata katolika, i konačno list zbog mnogih nepotrebnih injekcija posve prestaje izlaziti.

U međuvremenu, u mjesecu svibnju 1902. vodi Mulabdića služba iz učiteljske škole u Šerijatsku sudačku školu kao dotada iskušana ekonoma, administratora i dobra nastavnika hrvatskog jezika, zemljopisa i povijesti. Na toj školi ostaje Mulabdić do svibnja 1910.

I pokraj razgranatih poslova, njegov rad na književnom polju nastavlja se bez smetnje. U "Nadi" godine 1901. izlazi njegov roman "Nova vremena", slika iz suvremenog života, koji je idejno sličan Kozarčevim "Mrtvim kapitalima", pa ga zbog njegove popularnosti Kalajdžićeva knjižara u Mostaru ponovno izdaje u nizu knjiga Muslimanske biblioteke (1914.). U ovom romanu pokušava autor unijeti u suvremeno društvo preporod na gospodarskom polju.

Dok je u to vrijeme - do svibnja 1906. - uređivao "Behar", osnovan je - u veljači 1903. - i "Gajret", potporno školsko društvo za muslimane, pokraj sličnih već prije osnovanih društava u Bosni na konfesionalnoj osnovi ("Prosvjeta" kod pravoslavnih i "Napredak" kod katolika). Za osnivanje "Gajreta" ima i Mulabdić velikih zasluga. Živo je sudjelovao na svim sastancima pri osnivanju društva, a kad se na glavnoj osnivajućoj skupštini 20. veljače 1903. pojavi reakcionaran otpor protiv društva, Mulabdić i ostali pokretači (Safvet-beg Bašagić, Hasan Hodžić, Ademaga Mešić i sam tadanji reis-ul-ulema Hadži Mehmed Tevfik-ef. Azabagić) pobjeđuju, i "Gajret" se osniva s velikim oduševljenjem.

Naravno, u prvi odbor novog društva ulazi i Mulabdić i radi svom snagom na širenju "Gajreta".

Edhem Mulabdić

Od toga časa u svakom broju "Behara" pune su stranice njegovih članaka i bilježaka o "Gajretu".

Pokretanje "Behara" 1900. i osnivanje "Gajreta" 1903. dva su epohalna djela, dva velika koraka naprijed u životu muslimanske zajednice u Bosni i Hercegovini. A u njima je Mulabdić imao snažna udjela u savladavanju zapreka i poteškoća, u krčenju trnovita puta za napredak svoje muslimanske zajednice.

Mulabdićeva je ideja i pokretanje kalendara "Gajret" u godini 1906., koji tada bijaše slika rada samoga društva. Naskoro se pokreće i list "Gajret" kao glasilo društva, a uređuje ga spočetka sam Mulabdić.

Suvremena jaka skupina muslimanske inteligencije u Sarajevu nije imala svog društvenog kluba ili čitaonice. U dotadanjoj Kiraethani (čitaonici) na Bentbaši nije se moglo ništa raditi u novom duhu, pa jednog dana ta skupina agilnog mladog svijeta istupi iz Kiraethane i osniva svoje društvo pod imenom "Društvo mulsimanske omladine", u kojemu je naravno i Mulabdić s Bašagićem vodio glavnu riječ.

Godine 1910. premješten je Mulabdić na jednu godinu zemaljskoj vladi, a zatim je postavljen za okružnog školskog nadzornika u sarajevskom okružju, u kojoj je službi ostao sve do 1917. Češće putovanje radi pregleda škola, kojih je bilo 52 u okružju, smetalo je očevidno Mulabdića, pa se u književnosti rijetko javlja. Uz to zabavlja ga dosta pripremanje novog izdanja udžbenika za pučke škole. To razdoblje zauzimaju dobrim dijelom i ratne

prilike, koje i inače nepovoljno djeluju na književnost.

Tek pod jesen 1918., kad se rat završio, nastupiše malo mirnije prilike, te se tada udara temelj stranačkoj skupini nazvanoj kasnije Jugoslavenska muslimanska organizacija koja i Mulabdića povlači, a započinje i izdavanje stranačkog lista i kasnije kalendara, koji Mulabdić uređuje više godina.

Kako se Mulabdić dosta založio u političkoj borbi prvih godina Jugoslavije, to ga prilike prisiliše, te se u izborima u ožujku 1923. dade birati za narodnog zastupnika za kotar Maglaj i Kladanj.

Period Mulabdićeva rada u narodnoj skupštini potrajao je do kraja god. 1928., kad je poznatim šestosiječanjskim proglasom dokončan period kakvog-takvog utjecaja naroda na upravljanje zemljom.

U to doba osniva se nova ustanova pod imenom "Narodna uzdanica" u Sarajevu, za koju ima Mulabdić velikih zasluga. Godine 1908. oduzeto je od skupine oko Safvet-bega Bašagića Muslimansko potporno društvo "Gajret" i ono je zaplovilo posve srpskim vodama, a borba između ove dvije skupine vodila se još nekoliko godina, pa su je istom ratne prilike 1914-1918. prekinule. Zato se na ovoj strani sve više osjećala potreba za osnivanjem novoga ovakova društva, a to se izvelo tek godine 1923., kad se na jednoj skupštini Jugoslavenske muslimanske organizacije osniva društvo "Narodna uzdanica". A kako je ovo novo društvo gledano, vidi se najbolje po tome što je

odmah po osnutku zabranjeno, a zabrana je potrajala gotovo cijelu godinu. Kad je politička skupina muslimana pod predsjedanjem dr. Mehmeda Spahe došla god. 1924. u vladu, onda je tek uspjela s "Narodne uzdanice" skinuti zabranu.

U tom periodu (1923-1928) Mulabdić je radio ponešto u stranačkom listu "Pravda", a zatim je pokrenuo i kalendar istoga imena, koji je uređivao pet godina.

Godine 1927. konačno je sazrela potreba, da se obnovi "Behar", pa na Mulabdićev poticaj bi odlučeno na sastanku, gdje je bio i reis-ul-ulema Čaušević, da se list pokrene pod imenom "Novi behar". U tom se listu Mulabdić javlja pogdjekad književnim prilogom, a pod konac trećega godišta potpisivao ga je kao glavni urednik.

Raspuštanjem beogradske narodne skupštine i Mulabdić se povlači u Sarajevo, gdje mu i porodica boravi. Kako je tada imao djelatne službe punih 38 godina, nije se više vraćao u službu, nego je umirovljen.

U mjesecu srpnju 1929. Mulabdić je na godišnjoj skupštini Muslimanskog kulturnog društva "Narodna uzdanica" izabran u Glavni odbor, pa je na prvoj sjednici 27. srpnja 1929. jednoglasno izabran za predsjednika. Taj izbor pada na njega i slijedećih godina, pa je ove društvene godine nedavno navršio 15 godina kao predsjednik Glavnog odbora "Narodne uzdanice".*

* *Ovu je raspravu Alija Nametak napisao 1944. godine kao predgovor Mulabdićevom romanu "Zeleno busenje" (Matica hrvatska, Zagreb)*

Nesmetan ni školom, ni radom u skupštini, Mulabdić se svom svojom voljom i snagom posvećuje "Narodnoj Uzdanici". Odmah od prvog dana daje se Mulabdić na prikupljanje članova. Broj im raste iz dana u dan, a prema tome i prihodi. Taj rad svraća pozornost vlasti, koje lebde nad mirom i redom u državi, i jednog jutra u mjesecu listopadu osviću redarstveni organi pred privatnim stanovima svih jedanaest članova Glavnog odbora. Obavlja se u stanovima premetačina, a zatim i u uredskim prostorijama i arhivu Glavnog odbora. Cijelo prijepodne pretresaju se i najmanje stvari kod svakog pojedinog člana Glavnog odbora "Narodne uzdanice", a da on i ne zna što se traži, niti zna da se to istodobno čini i kod ostalih članova. Tek iza podne, kad je sve bilo gotovo, svi su članovi Glavnog odbora dovedeni na redarstvo, gdje je obavljeno preslušavanje. Tom se prilikom saznalo da se tražio izvornik nekog agitacionog letka, koji je nepoznata ruka poštom uputila svim mjesnim odborima "Narodne uzdanice" u pokrajini, a kojim se poziva na osnivanje političke organizacije, pošto su šestog siječnja zabranjene sve političke stranke i obustavljen svaki politički rad.

U Glavnom odboru nekoliko se dana raspravljalo kako da se reagira na ovaj postupak vlasti, koje su očevidno same organizirale ovu podvalu, samo da tako dobiju formalan povod za obustavu "Narodne uzdanice". Konačno je na prijedlog predsjednika odlučeno, da se pro forma podnese tužba na najvišu instanciju u mjestu, ali u stvari da će biti najbolji odgovor na ovaj postupak rad u društvu s većim zamahom.

I zaista se radilo od to doba više i intenzivnije. Nije prošao ni pun mjesec dana iza toga događaja,

a "Narodna uzdanica" je otvorila svoj makar i skromni konvikt, dok su se svaku večer izvodile vježbe pjevačkog zbora, tamburaške i glumačke sekcije. Ubrzo na dan 3. ožujka 1930. "Narodna uzdanica" izlazi pred općinstvo s elitnom zabavom, kakva se ne pamti u Sarajevu.

· Uskoro i mjesni odbori po Bosni i Hercegovini priređuju ovakve zabave, te je Mulabdić u tu svrhu išao osobno po raznim mjestima. Tako je "Narodna Uzdanica" razvijala svoju kulturnu misiju, što je često svraćalo pozornost vlasti, koje su joj pravile neprilike.

Dok su kojekakvi krijumčari i problematični tipovi dobivali pojedince ili u skupinama popuste i poklone na vožnji željeznicom, "Narodnoj uzdanici" se taj popust uskraćivao, pa je predsjednik za takve i druge slične nepravde morao češće putovati u Beograd.

"Narodna uzdanica" je za predsjednikovanja Mulabdićeva otvorila, osim onoga u Sarajevu, još četiri konvikta: za srednjoškolce u Mostaru, Tuzli i Banjoj Luci, i za visokoškolce u Zagrebu, a uz to je svake godine davala velik broj stipendija onim učenicima i učenicama koji su pohađali škole u mjestima gdje "Narodna uzdanica" nije imala svoga konvikta. Nije ovdje mjesto iznositi brojke, iz kojih bi se vidio broj pitomaca Uzdaničnih prije i poslije dolaska Mulabdića na mjesto predsjednika Glavnog odbora, ali nema ni najmanje sumnje, da su kako broj članova i količina društvenih prihoda tako i broj korisnika narasli najviše zaslugom predsjednika Mulabdića, koji je cijelo vrijeme bio uzor ustrajnosti i marljivosti, makar da je za 12 godina njegova predsjednikovanja postojalo drugo slično muslimansko, od vlasti povlašteno i milovano, srpski usmje-

reno društvo ("Gajret"). Isto tako je glavna zasluga Mulabdića da "Narodna uzdanica" od god. 1933. izdaje svoj društveni godišnjak, kalendar, u kojemu je svake godine izlazio i po koji književni prilog Mulabdićev.

Iako je Mulabdić najviše književno stvarao u doba realizma i moderne, u doba književne borbe Mladih i Starih, on je bio daleko izvan svih borba i sukoba. Književni izraz Bosne, posebno muslimanske Bosne, jest tipično romantičarski, a u biti je Mulabdić ostao romantik i do danas. Istina, nije to isključivi romantizam, jer je on i realistički gledao na život i ljude, pa su mu opisi likova i situacija najčešće vjeran odraz ondašnjega života, koji se i takav nama sada pričinja romantičan. Uz to Mulabdić nije nikada bio larpurlartist, jer nije smatrao književnost samu sebi svrhom, niti je stvarao samo djela radi djela, nego je htio uvijek poučavati i oplemenjivati. On je i u književnom stvaranju ostao učitelj, koji svoja duboka humana osjećanja i svoj društveni poziv preporađanja iznosi u umjetničkom obliku. Time, naravno, nije ni izdaleka iskoristio svoje duhovne mogućnosti, dok je "književnošću služio društvenim i kulturnim idejama i sve više primao ulogu socijalnog i narodnog vođe", jer je zaista takav bio narodu potreban.

Didaktična nota izbija osobito u njegovim dramama, koje su nastale više za potrebe glumačkih družina, nego iz duševne potrebe autora da stvori književna djela. I kao što su sa slašću čitane Mulabdićeve pripovijesti i crtice, tako su sa

zadovoljstvom gledane njegove živahne aktovke: "Svak na posao" i "Teška vremena".

U nacionalnom radu Mulabdić je uvijek Hrvat, ali nije hrvatsko ime forsirao ni u "Beharu" ni u "Gajretu". On je uvijek smatrao, a i sada smatra tako prirodnim, upravo apriornim, da su bosansko-hercegovački muslimani Hrvati i da to ne treba nigdje napose isticati, jer bi se u tom slučaju činilo kao da to istom treba dokazivati, kao da nam to netko tuđ može osporiti, kao da se Hrvati otimaju o muslimane, to jest sami o sebe.

Ako bismo u najkraćim potezima htjeli izreći sud o Mulabdiću, književniku i čovjeku borcu, onda bi trebalo ustanoviti da on spada najvećim dijelom svojih književnih radova romantizmu, da u pisanju ima realističkih primjesa, da je didaktičan, a u društvenom radu živi duševni stroj, perpetuum mobile, bez umora i odmora, ukratko, da je radnik, radnik književnog otkrivanja ljepote i dobrote, radnik društvenog preporoda i nacionalnog osvješćivanja hrvatskih muslimana.

Edhem Mulabdić umro je u Sarajevu 28. siječnja 1954. godine, zaboravljen i izoliran od protuhrvatskoga jugo-režima. Prošle, 1994. godine bila je 130. obljetnica rođenja i 40. obljetnica Mulabdićeve smrti. Ova je knjižica najmanje čime se hrvatski narod može odužiti tom vrijednom domoljubu i promicatelju zajedništva Hrvata katoličke i islamske vjere.

Urednici

ZNAMENITI HRVATI ISLAMSKE VJERE

1. KOLO

1. DŽAFER-BEG KULENOVIĆ
2. SAFVET-BEG BAŠAGIĆ
3. DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ
4. EDHEM MULABDIĆ
5. ADEMAGA MEŠIĆ
6. MUSA ĆAZIM ĆATIĆ
7. OSMAN NURI HADŽIĆ
8. ALIJA NAMETAK
9. HAKIJA HADŽIĆ
10. ENVER ČOLAKOVIĆ
11. NAHID KULENOVIĆ
12. MAK DIZDAR